

"33-й: голод."

Я народилась 1923 року. Але добре пам'ятаю своє дитинство. Одного вечора прийшли з комендатури з м. Сатанова і забрали нашого батька. Це був 31 або 32 рік. Забрали тих, хто був в Америці, значить вони мали золото. Але забрали і посадили в тюрму багато жителів до 10%, на кого були докази за перетримку золота. Тато був в Америці, працював на заводі автомобільному Форда. Там працював 10 років, гроші здав в ощадну касу. Приїхав тоді, коли сталась революція в Росії. Всі говорили, що тепер жити буде добре, і багато жителів повернулись додому. Всіх, у кого запідозрювали золото, посадили в камеру. Істи давали один раз, туалет був в камері, нікого не випускали. По одному визивали на допрос. Допити були страшні, де хто не витримав і помирили. Хто мав золото, віддавали, тих випускали.

Одного разу пізно ввечері прийшов тато з двома військовими. Книжка ощадна збереглась на горі за кроквою була. Тато поліз на гору і солдат за ним. Книжка розкрив і сказав: "Так дівочки, забираю ваш посаг". Якщо ці гроші пішли на відбудову господарства в країні, то не обідно, але хтось ними пожився.

Я думаю і багато хто з старих жителів говорять, що голод злоумисно зроблено в країні, бо засуха то була, але не так сильно, щоб така маса людей вимерла, скільки померло з голоду ніхто не знає, в селі такого обліку не було. Коли людей били, катували і золота більше не змогли в людей взяти. Тоді Сталін певно зробити рішив голод. Голодом викачати решту золота і викачав.

Коли люди почали пухнути з голоду падати, тоді було відкрито магазин з різними високоякісними продуктами. Магазин на Сатанівський район був один в Сатанові. Цей магазин звався турксин. Тут можна було все купити тільки за золото. Дідусь продав коні за гроші такі паперові і 3 п'ятки золоті вони мали одну ціну і була ще кришка з татових часів ручних. За п'ятаки купляли муку, крупи, а за кришку нічого не дали. Коли взяли пробу, кришка була позолоченою вернули назад. А ми так голодні чекали. Мама вернулася без продуктів.

Як проходив голод в селі. Розказують старші. (з 1900 р – 1903 р. народження). Люди на роботу ішли голодні. - Пам'ятаю добре, - говорить сусідка Варвара. - Достигло жито, всі жінки були в полі, жали жито, там був бригадир, довго не було воза з обідом. Сонце опустилося з полудня, а баланди не привезли. Вибились з сил, лягли на снопи. Приїхали з району два представники і говорять. Чому ви не жнете, а лежите. Бригадир заступився за них. Бригадиром був Дишкант Іван Павлович (покійник, але жінка і син і дочка живуть). Бригадир сказав, що люди з ранку помучились голодні, а обіду і досі немає. Коли представники поїхали, то зараз появилась баланда (дуже рідкий суп, всі звали його баланда).

З дому люди брали посуду, щоб із свого пайка залишити дітям. Коли обмолотили перші снопи, тоді зразу помолоти на борошно і давали в полі і на різних роботах пайки хліба. Голова колгоспу Кременюк Олексій був дуже господар в колгоспному господарстві. Віддавав

все, щоб посіяти, зібрати здати хліб державі та й людей забезпечити. Старші люди говорять, і до сьогоднішнього дня не має такого голови колгоспу, як був Кременюк. Але через рік, чи через два їх забрали.

Забрали в тюрму Дишканта Івана, Кременюка Олексія, Кременюка Михайла (брат) і багато інших. Дишкант Іван повернувся додому і розказував, хто його видав, але особисто не знаю, сім'я його знає. Йому причепили зв'язок з білогвардійцями із за кордону. Коли наші мами приходили з роботи, ми діти з нашої вулиці бігли напроти. Тому що ввечері батьки повертались і приносили по кусочку хліба. Самі з'їли суп на обід, а хліб ховали дітям додому. Ми бігли за мамами і казали "Мамо правда, що хліб від зайчика, що в полі під кущиком сидить".

Пам'ятаю такий випадок. Молоко, м'ясо, податок потрібно обов'язково здати. В голод ніхто від цього не звільняв. Батьки ходили на роботу. Молоко я або сестра здавали до молочарні. В обід видавали сироватку людям 10 коп. літр. Дуже велика черга, довго приходилось стояти. З сироватки варили суп, засипали крупами. Корови були не у всіх. Один дядя дуже кричав в черзі. - Всім не вистачить, я їсти хочу, а є такі, що беруть свиням.

Кудря Степан старший чоловік дуже запух з голоду. Вийшов у поле, а жито вже цвіло. Взяв колосок, понюхав цвіт і сказав. "Мені б дожити коли зеренце появиться." Але впав так і на дорозі помер.

Діти голодних сімей не відвідували школу. До нашої сусідки прийшов учитель, де було 4 дітей. Особливо терпіли від голоду діти багатосімейні. Коли в сім'ї було 3 дітей, це вже багато сімейні. Вчитель зайшов в хату. Питав чому не ходять в школу діти. А їх мама в цей час готувала сніданок. Потовкла кукурудзяні качани сокирою, щоб змолоти на муку на жорнах і зварити суп, може щось навариться. Пізніше дітям в школі давали сніданки, при школі організували обіди.

Нас часто водили на екскурсії. Повернувшись з екскурсії вчитель всьому класу давав по куску хліба. Хлібини були круглі точно порізати було трудно. Можливо якийсь кусок був менший. Вчитель ставив одного учня і зав'язував очі, а другий учень брав кусок хліба і той що не бачив кусок хліба позивав прізвиське якому учневі дати цей кусок. Після цього ніхто не обіжався на поділ хлібом. Ні в нашому, ні в сусідніх селах не саботували пророзверстку. Якби піти в село, то можна більше фактів зібрати.

Прошу пробачення за безграмотність.
Допобачення.